

Børn hjá sálarsjúkum:

– Bara onkur he

Vit vita, at tey sita har í skúlaflokkinum, í barnagarðinum, í frtíðarklubbanum, men kortini eru børnini hjá sálarsjúkum eitt tað best dulda loyndarmálið í okkara samfelag. Fríggjadagin taka tveir ungir námsfrøðingar stig til at fáa hetta trupla evnið fram í ljósið á stórari ráðstevnu á lærarskúlanum

SÁLARSJÚKA

Anna V. Ellingsgaard
anna@sosialurin.fo
Mynd: Jens K. Vang

"Hvat við børnunum?" er heitið á endaligu uppgávuni, tær báðar Alisa Hammer og Salua Manai skrivaðu á námfrøðingaútbúgvingini síðsta ár. Ein bæði viðkomandi og viðkvæmur spurningur, tí hóast allar kanningar benda á, at rættiliga nógv børn í Føroyum líða undir at liva saman við einum sálarsjúkum foreldri, fáa námsfrøðingar onga frálæru í, hvussu tey skulu halda eyga við teimum og enn minni í, hvussu tey kunnu hjálpa teimum. Tískil settu Alisa og Salua sær fyri, sjálvar at byrja at granska í hesum evninum - í fyrsta umfari fyri at skapa opinleika um hendan tørføra spurning, men ikki minst fyri at skunda undir at nakað ítøkiligt verður gjørt fyri hesi børnini

Loyndarmálið

– Lat tað verða sagt beinanvegin, at vit trúgva ikki, at vantandi hjálpin til hesi børnini botnar í ringum vilja. Trupulleikin er, at

bæði børnini sjálvi, foreldrin og galdandi hugburðurin í samfelagnum hvør á sín hátt eru við til at fjala út yvir loyndarmálið hjá hesum børnunum. Sum úrslit av uppalingini og í solidariteti við foreldrin duga børn hjá sálarsjúkum ofta ómetaliga væl at krógva, at støðan í heiminum er, sum hon er. Foreldrin sjálvi eru, sum vera man, ofta ræðsluslignin fyri, at børnini verða tikin frá teimum, um loyndarmálið verður avdúkað og biðja tí ikki um hjálp, hóast tey kanska hava hug og orku til tað. Grannar og avvarandi vilja kanska heldur ikki verða orsökkin til, at børnini verða tikin úr heiminum og vita yvirhøvur sjáldan, hvussu tey móguliga kunnu hjálpa. Harafturat kemur skomm-in, sum bæði tey sálarsjúku og teirra avvarðandi kenna alt ov væl í einum samfelag, har tað at vera sálarsjúkur oftast merkir tað sama sum at vera "svakur".

Í hesum viðfangi er eisini vert at nevna, at tað jú ikki er so ógiliga langt síðani, at sálarliga sjúk í Føroyum vórðu send av landinum at fáa viðgerð. Tí er tað eisini lutfallsliga stutt síðani, at sálarsjúka gjørdist ein trupulleiki, føroyska samfelagið náttúrliga eigur at taka sær av, vísa Alisa og Salua á.

Vaksin børn

Í einum lítlum samfelag, sum tí føroyska, vita fólk ofta av tí, tá eitt foreldur er sálarsjúkt. Kortini er tað ikki so lætt at vita, í hvønn mun hetta hevur ávirkað barnið, tí børn hjá sálarsjúkum eru ofta millum dugnaligastu næmingarnar í skúlanum og eru altíð til reiðar at hjálpa hinum næmingunum.

Hetta er í grundini ikki so løgið, tá tú hugsar um, at

tey ofta hava verið noydd at taka ábyrgdina bæði fyri tí sjúka foreldrinum, yngri systkjum og húsarhaldinum sum heild. Tey eru sokallað "vaksin børn", sum ongan tíð hava fingið loyvi at vera børn og altíð hava sett sín egna tørv til viks, sigur Alisa og leggur afturat, at eitt eyðkenni fyri teirra atburð ofta er, at tey ikki hava somu áhugamál, sum børn á sama aldri, júst tí tey eru vorðin vaksin ov tíðliga.

Sum lið í hesum arbeiðinum hava Alisa og Salua prátað við fleiri fólk, sum

vuksu upp í einum heimi, har annað foreldrið var sálarsjúkt. Felags fyri tey øll tykist at vera, at tey aftur og aftur seta sær sjálvum spurningin: Hví blandaði ongin seg uppí? – Tey vistu jú hvat gekk fyri seg. Fleiri nevna, at høvdu tey bara havt eitt menniskja at tosa við, hevði støðan verið ein heilt onnur, tí tað svárasta var, at kenna seg púra einsamallan í allari verðini við trupulleikanum.

– Tað er tískil ongin ivi um, at eitt stórt stig á veginum er, at vit sum fakkfólk

vísa hesum børnunum, at vit síggja tey og ikki eru bangin fyri at taka næsta stigið. Hvat tað skal vera, veldst um støduna, men tað nyttar í øllum førum lítið, um til dømis bara tann eini pedagogurin roynir sum frægast, meðan lærarar og

onnur, sum eru um barnið, ikki vita, hvat gongur fyri seg. Tí er tað so neyðugt, at eitt nú lærarar og pedagogar ásánna, at tey mugu arbeiða saman fyri at geva tí einstaka barninum júst tann stuðul, tað hevur tørv á, sigur Salua.

”

"Mamma hevur ofta sagt við meg, at tað einasta, hon hevur at liva fyri, er eg. Tá hon so ferð eftir ferð roynir at taka lívið av sær, fari eg ofta at ivast í, hvat eg havi gjørt skeivt, tá eg nú ikki longur eri verd at liva fyri"

Genta, 19 ár

”

"Eg havi onki samband við psykiatrisku deild. Tey útskriva bara mammu, tá tey hava hug, uttan at spyrja meg, og so skal eg ansa eftir henni"

Genta, 17 ár

